

تاریخ دیگری در روابط خارجی ایران

(انسان‌گیری حکومت صفویه تا ده سال نخست تأسیس نظام جمهوری اسلامی)

مؤلف

دکتر حسن علی منواری

عضو هیئت علمی گروه روابط بین‌الملل، انشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه خوارزمی

تهران، ۱۳۹۵

سرشناسه	منوری، سید علی، ۱۳۵۷ -
عنوان و نام پدیدآور	تاریخ دیگری در روابط خارجی ایران (از شکل گیری حکومت صفویه تا ده سال نخست تأسیس نظام جمهوری اسلامی)
مشخصات نشر	تهران: دانشگاه خوارزمی، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	۳۶۴ص
شابک	9789646706132
وضعیت فهرست نویسی	فپا
یادداشت	کتابنامه: ص ۳۳۸-۳۶۴.
یادداشت	این کتاب رساله دکتری در رشته روابط بین الملل در دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران می باشد
موضوع	ایران -- روابط خارجی -- تاریخ
موضوع	Iran -- Foreign relations -- History
موضوع	ایران -- روابط خارجی -- قرن ۱۰ ق، - ۱۴
موضوع	Iran -- Foreign relations -- 16 - 20th centuries
شناسه افزوده	دانشگاه خوارزمی
رده بندی کنگره	D۸۸۳۰۵
رده بندی دیویی	۳۲۷/۵۵
شماره کتابشناسی ملی	۴۲۵۷۴۳۳

عنوان کتاب:	تاریخ دیگری در روابط خارجی ایران
نویسنده:	(از شکل گیری حکومت صفویه تا ده سال نخست تأسیس نظام جمهوری اسلامی)
ناشر:	دکتر سیدعلی منوری
صفحه آرا و طراح جلد:	دانشگاه خوارزمی
چاپ و صحافی:	صادق عزیزخانی
نوبت چاپ:	دانشگاه خوارزمی
شابک:	اول، ۱۳۹۵
شمار:	۹۷۸-۹۶۴-۶۷۰۶-۱۳-۲
قیمت:	۵۰۰ نسخه
	۱۹۰۰۰۰ ریال

همه حقوق برای ناشر محفوظ است

شماره تماس فروشگاه کتاب: ۸۸۳۱۱۸۶۶

pub@khu.ac.ir

آدرس: تهران-خ شهید مفتاح-شماره ۴۳-کدپستی ۱۴۹۱۱-۱۵۷۱۹

www.khu.ac.ir

از آنجا که عرصه مطالعات روابط خارجی ایران عرصه‌ای بسیار گسترده و دامن‌فراز برای دانش‌پژوهان و پژوهشگران رشته تاریخ از یک سو، و رشته‌های علوم سیاسی و روابط بین‌الملل از سوی دیگر است، هدف از تألیف این اثر اتخاذ رویکردی بین رشته‌ای در جهت توسعه و تکمیل پژوهش‌های صورت پذیرفته در زمینه پژوهشی مذکور است. صاحب این قلم امید دارد که در این مسیر کمی رچند کوچک برداشته باشد — و البته هرگونه کژی و زلل از این رهگذر تنها متوجه نویسنده خواهد بود.

انجام این کار در وین، نمایی از توجهات صائب استاد بزرگوار دکتر فرهاد عطائی امکان‌پذیر نبوده، چه ایشان علاوه بر راه‌سازی ای کبری، منابع و مناخ خود را نیز در اختیار بنده گذاشتند. ضروری است نسبت به دو استاد کامل — بزرگوار دکتر عبدالرضا هوشنگ مهدوی و دکتر داوود هرمیداس باوند نیز ادای احترام کنم. این دو بزرگوار با نگاه موشکافانه و ریزبین خود جای این اثر را با قلمی فاضلانه اصلاح کرده و کیفیت آن را بهبود بخشیدند. متأسفانه در روزهایی که به اصلاح این اثر مشغول بودم دکتر مهدوی امانت حیات به قابض ارض شدند. گشاده‌رویی و فروتنی این استاد فقید برای من خاطره‌ای فراموش‌ناشدنی است. همچنین باید مراتب سپاس و پاسداشت خود را نسبت به دکتر حمیرا مشیرزاده ابراز دارم. ایشان همواره با سعه صدر مزاحمت‌های گاه و بی‌گاه مرا در سامان دادن به مباحث نظری تاب می‌آوردند. علاوه بر این بر خود فرض می‌دانم که کمال احترام و قدردانی خود را نسبت به اساتید ارجمند و بزرگوار دکتر قاسم افتخاری، دکتر عبدالرحمن عالم، دکتر محمدرضا تخشید، دکتر ناصر هادیان، دکتر ابومحمد عسگرخانی، دکتر نسرین

مصفّا، دکتر سیدعلی سادات اخوی، و دکتر علی قیصری به جهت دلگرمی‌ها و تشویق‌های بی‌شائبه ایشان نسبت به بنده اعلام دارم. برای تمامی اساتید نامبرده سلامتی و بهروزی دیرپا مسألت دارم. و صد افسوس که این بزرگواران هرچه تعلیم دادند، مگر قدر و مرتبت استاد شناختن را.

همچنین ضروری است مراتب احترام و قدردانی خود را نسبت به همکارانم در دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه خوارزمی، علی‌الخصوص گروه روابط بین‌الملل به جهت حمایت‌های بی‌شائبه و همیشگی ایشان اعلام دارم. برای این عزیزان نیز تندرستی و توفیق بیش از پیش آرزومندم. در طول سالیان متممات ثانویه همواره بدون هیچ شائبه‌ای حامی و یاورم بوده‌اند؛ بدین جهت خاضعانه از پدر، مادر، و خواهر بزرگوار خود سپاسگزاری کرده و خود را پیوسته رهین و وامدار حمایت‌های عاطفی و مساعدت‌های مادر، استاد می‌دانم. برای آن‌ها از درگاه حضرت باری تعالی تندرستی و طول عمر آرزو می‌کنم.

ز آن شدم از بحر جان گوهرش

کز تو بحر جان من دارد نشان

سیدعلی منوری

تهران، دی ۱۳۹۵

فهرست مطالب

بخش اول

کلیات

۱۵	 مقدمه
۲۱	 مروری مُجمَل بر ادبیات موضوع و طبقه‌بندی منابع
۳۸	 مسائل مفهومی
۵۱	 ارجاعات و تاریخ‌نگاری‌ها
۵۲	 ساختار کتاب

فصل اول

چهارچوب نظری و روش‌شناسی

۵۹	 ۱-۱ جامعه‌شناسی تاریخی - روابط بین‌الملل
۷۰	 ۲-۱ جامعه‌شناسی تاریخی - تبیین روایی
۸۲	 ۳-۱ جامعه‌شناسی تاریخی و تحلیلی - شناختی
۸۹	 ۴-۱ مطالعه روابط خارجی ایران از دیدگاه جامعه‌شناسی تاریخی

بخش دوم

روابط خارجی ایران: رویدادهای داخلی و مسأله دیگری

فصل دوم

صفویه و مسأله دیگری در روابط خارجی ایران

۹۷	 ۱-۲ مدخل: دیگری‌شناسی در ایران پیش از عصر صفوی
۱۱۰	 ۲-۲ صفویه، تشیع و ظهور دولت دین‌سالار
۱۱۶	 ۱-۲-۲ تشیع و دین‌سالاری
۱۲۴	 ۲-۲-۲ دولت صفوی
۱۲۴	 ۱-۲-۲-۲ شاه و دربار

- ۲-۲-۲-۲ علمای مذهبی ۱۲۸
- ۳-۲-۲-۲ قزلباشها و مماليك ۱۳۱
- ۳-۲ بازتاب رویدادهای داخلی دولت دین‌سالار صفوی در روابط خارجی ۱۳۴
- ۱-۳-۲ اوزبكان ۱۳۶
- ۲-۳-۲ عثمانی ۱۳۸
- ۳-۲ قدرت‌های اروپایی ۱۴۲
- ۴-۲ عصر صفوی و تکوین دیگری در روابط خارجی ایران ۱۴۷

بخش سوم

روابط خارجی ایران؛ رویدادهای خارجی و مسأله دیگری

فصل سوم

قاجاریه و مسأله دیگری در روابط خارجی ایران ۱۵۷

- ۱-۳ عصر قوت پیش از قاجار ۱۵۹
- ۲-۳ عصر قاجار و برآمدن عنصر غرب ۱۶۵
- ۳-۳ غرب: نفوذ سیاسی، غلبه نظامی و بهره‌برداری اقتصادی ۱۶۹
- ۱-۳-۳ نفوذ سیاسی ۱۷۰
- ۲-۳-۳ غلبه نظامی ۱۸۳
- ۳-۳-۳ بهره‌برداری اقتصادی ۱۹۳
- ۴-۳ عصر قاجار و تحول دیگری در روابط خارجی ایران ۱۹۸

فصل چهارم

پهلوی و مسأله دیگری در روابط خارجی ایران

- ۱-۴ ظهور عصر پهلوی: گسستگی‌ها و پیوستگی‌های تاریخی ۲۰۶
- ۲-۴ غرب: تجدید معادلات پیشین ۲۱۱
- ۳-۴ جنگ سرد و تغییر معادلات: اتحاد با اردوگاه غرب، همزیستی با اردوگاه شرق ۲۲۲

۲۲۳	 ۱-۳-۴ دوره زمانی اول: ۱۳۲۰-۱۳۳۲ ش / ۱۹۴۱-۱۹۵۳ م
۲۳۹	 ۲-۳-۴ دوره زمانی دوم: ۱۳۳۲-۱۳۵۷ ش / ۱۹۵۳-۱۹۷۹ م
۲۵۶	 ۴-۴ عصر پهلوی و تداوم دیگری در روابط خارجی ایران

بخش چهارم

روابط خارجی ایران؛ پیوند میان رویدادهای داخلی و خارجی، و مسأله دیگری

فصل پنجم

جمهوری اسلامی و مسأله دیگری در روابط خارجی ایران

۲۷۱	 ۱-۱-۵ انقلاب اسلامی: مقدمه‌ای بر ظهور دولت دین‌سالار مَدرن
۲۷۹	 ۲-۵ نظام جمهوری اسلامی و دین‌سالاری مَدرن
۲۸۵	 ۳-۵ بازتاب تأسیس نظام جمهوری اسلامی در روابط خارجی
۲۸۷	 ۳-۵-۱ طرح‌های مفهوم نوین: استکبار و امت
۲۸۸	 ۳-۵-۱-۱ استکبار
۲۹۴	 ۳-۵-۱-۲ امت
۲۹۸	 ۳-۵-۲ مسأله صدور انقلاب
۳۰۱	 ۳-۵-۳ اصل نه «شرقی، نه غربی»
۳۰۸	 ۴-۵ عصر جمهوری اسلامی و تثبیت دیگری در روابط خارجی ایران
۳۱۷	 نتیجه‌گیری
۳۲۷	 کتابنامه